

Uzun zamandır kendini murakabe etmiyorsun.

Özledim biraz. Kendimi aramayı özledim.

Bütün gün kitap okuduğunu gözledim.

Doğru gözledin. Dünkü stresten sonra bir tatil. Cuma günküden sonra herhalde bir kitap daha okurum.

Ne okudun, ne öğrendin?

First Muslim (İlk Müslüman) isimli bir siyer. Lesley Hazleton tarafından yazılmış. Yazarın ne adını duymuştum, ne başka eserinden haberim vardı. *İnsan tarafları* diyor tabi, ancak daha önce okuduğum müsteşrikin kitabı gibi, hadis ve tarih kitaplarını sadece ve sadece işine geldiği noktalarda kullanmıyor. Bilmediğim bir şey görmedim pek ancak *peygamberin maksadı neydi?* sorusunu sorarak anlatıyor. Roman tadı var biraz. *Peygamber bir insandı* tezi var. Psikolojisini anlamaya çalışma var.

Ne kadar başarılı?

Ne beklediğine bağlı. Eğer onun *anlaşılamaz* olduğuna inanıyor ve normal zamirlerin bile yetersiz kaldığını düşünerek, *O'nun* gibi sureta ihtiram kaynaklı gramer amorfizmi peşinde koşuyorsan, tabii yeterli değil. Ancak onun bir insan olduğunu, ilk vahiyden sonraki halinde *beni örtünüz* derken veya vefatına az kala sık sık Cennet'ül Baki kabristanına giderken, bir yandan teselli edilmeyi bekleyen çocuğu, bir yandan yalnızlığı özleyen lideri görmek mümkün. Kitabın yetersizliği, benim açımdan, müslüman olmayan biri tarafından yazılmış olmasında ancak bizde onu insan gibi görmek, insan gibi anlamak geleneği yok. Eskiden vardı herhalde, çünkü bu kitabın kaynak gösterdiği tarih de Taberi ve İbn Hişam gibi tarihçiler.

Böyle bir kitabın bir müslüman tarafından yazılması mümkün mü? Onu *normal insan* gibi görünce, peygamberliğini de inkar etmiş olmaz mısın?

Bilmek. Belki de bizim peygamberliği yanlış anlamamızdan veyahut onu insan saymanın *riskinin* büyüklüğünden. Hakkında yanlış bir söz söylersen, tüm ukbayı tehlikeye atmış olacaksın. Değer mi?

Onun için herhalde, herkes birbirini tekrar ediyor. İçerdekiler de, dışardakiler de benzer.

Evet, içerdekiler *alemleri bir manto gibi saran eteğinden* bahsediyor, dışardakiler de, onun edebi tarafı kuvvetli bir siyasetçi olduğundan.

Bir de *peygamberliği bir meslek* gibi gören *içerdekiler* var.

Böyleleri de gelmiş evet, Abduh'un sözüydü değil mi, *Peygamberlik sanatlardan bir sanattır* diyen.

Modernist müslümanların aslında onu *insan gibi anlama* hedefleri var sanırım. Ancak bu da onun neredeyse *meslek icabı peygamber* seviyesine indirmek gibi bir sonucu oluyor. Gayesi neyse, peygam-

berde de onu görüyor. İmkani olsa, *meslek icabı peygamberlik* iddia edecek adam, onun *toplumun birleştirmek için peygamberlik fikrini kullandığını* söylüyor mesela.

Sen de böyle yapıyor olmayasın? Yani ondan *kendi istediğin* gibi bir peygamber görmek için, diyelim, vahiyle veya insanlarla olan ilişkisini kafana göre biçimliyor olamaz mısın?

Bu şüphe bende daima mevcut. Onu bu kadar zaman sonra *olduğu gibi görmek* zaten ne kadar mümkün olabilir, bilmiyorum. Ancak değişik kalemlerden hayatını okudukça, bir yandan Beni Kurayza'nın *başlarına gelenleri*, bir yandan onun Hayber'i fetheden çok başarılı bir stratejist olduğunu ve yine Mekke günlerinde yapılan eziyete katlanacak ve ses çıkarmayacak sabrı olduğunu da görmezden gelemiyorsunuz. Bu okuduğum kitap, Batı'nın genel fikri çerçevesinde, onun Mekke günlerini, Medine günlerinden daha sevimli buluyor tabii. Ezilen ve ses etmeyen peygamber daha kolay *yutulan* bir fikir. Diğeri tehlikeli.

Asıl soruyu cevaplamadın. Bir müslümanın böyle bir kitap yazması mümkün mü? Yani onu bir yandan insan gibi görüp, bir yandan hayatının merkezi haline getirecek bir anlayış geliştirebilmek?

Teorik olarak mümkün ancak böyle bir eserden sonra, kaç kişi onu müslüman görmeye devam eder, onu bilemiyorum. Mustafa İslamoğlu'nun *Üç Muhammed* isimli bir kitabı var. Onu neredeyse ilahlaştıracak, müşrik Arapların putlarına duyduğu hürmeti ve belki fazlasını Hz. Peygambere duymayı *normal* sayanlar var. Birinci Muhammed onlarınki. Onun sadece Kur'an'ı bildirmekle vazifeli olup, *ötesi* konusunda hükmü olmadığını söyleyenler var. İkinci Muhammed bu. Bir de bu ikisinin ortası var diyor. Şöyle bir bakınca normal geliyor bu bana ama yine de, bunların üçünde de *insan* eksenini zayıf. Bunların her üçü de, onun neredeyse robot gibi, Allah'ın emrini yerine getiren, hiç şüpheye düşmeyen, her zaman ne yapacağını bilen, sıkıntısı her daim Allah'ın kudret eliyle çözülmüş profilini sunuyor.

Geri bakıp yazıldığından mı?

Onun sadece tarihin en büyük mucizesinin değil, aynı zamanda en büyük imtihanının da sahibi olduğuna inanırım. En büyük imtihan, çünkü insan şimdiden geçmişe doğru baktığında, onun yaptıklarının ne kadar *mantıklı* ve *siyasi* olduğunu düşünüp, *çok iyi bir politikacı* veyahut *çok zeki* olduğuna inanabilir. Ancak onun yaşadığı anı, onun gördüğü gibi görmeye çalışınca, mesela Bedir'e giderkenki kararının, peşindeki ordunun üç katından fazlasıyla karşılaşma kararının stratejiyle değil, ancak başka şeylerle açıklanabileceğini farkediyor.

Ancak bir yandan da onun mantıklı davrandığı yerleri görüyoruz. Mesela Mekke'den hicret ederken, Medine kuzeyde olduğu halde takip edilmemek için güneye doğru gidiyor, sonra batıya gidip denize yakın kesimlerden kuzeye yol alıyor. Hiçbir işinde umursamazlık görmüyoruz, neredeyse insan ötesi bir gayret gösterdiğini görüyoruz. *Allah nasılsa benimle, şu işi azıcık savsaklasam da olur* dediği bir vakia bilmiyoruz.

Doğru, velakin sadece gayretle elde edilmiş bir netice mi onunki? Bir yandan insan olmanın tüm

vasıflarını üzerinde taşıyor ve bununla beraber ilahi yardım ve rahmete de şahitlik ediyoruz. Belki onun hepimize misal olduğu en önemli taraf bu. Kendi gayretimizi iyiliğe ve imana teksif ettikçe, Allah'ın da sabredenlerle beraber olacağına hayatıyla işaret.

Yine de açık bir taraf var. Gayretimizin ve kararımızın *tamam* olduğuna nasıl kani olabiliriz? İnsanlar kendilerini kandırabilir, o zamandan sonra da pek çok yalancı *peygamber* ve *mehdi* ortaya çıktı, onların büyük kısmı herhalde kendinin peygamber olduğuna emindi. Peygamberimizin hak peygamber olup, onların olmayışının delili nedir? Bunu nasıl anlayabiliriz?

Bu aslında bahsimizi açacak bir soru. *İnsan kendinin peygamber olduğunu nasıl anlayabilir?* diye mi soruyorsun? Bu konuda bir fikrim yok. Ancak zahiri delillerin hemen her zaman tutunacak tek dal olduğunu düşünebiliriz. Hz. Peygamber için Cebrail a.s. zahiri bir delildi. Bizim bir nesneyi gördüğümüz gibi onu gördü, algılarının yanılttığını düşünse de, onu gördüğünden emindi. *Nübüvvet* fikrini kendi zihninden uydurmadığını nasıl anlayabilirdi? Yine zahiri delillere dayanarak. Hz. Hatice'nin onun peygamber olmasının *mümkün* olduğuna inanması mesela, neredeyse ilk haber verdiğinde iman etmesi önemli bir delil. Hayatı zaten *peygamber gibi* olmasaydı, herhalde ona kimse iman etmezdi ve kendi kafasında oluşturduğu ne olursa olsun, zahiri delillerle tutarlı olmadığı müddetçe peygamberliğine kendi de iman etmezdi. Onun durumunda en makul olan da kendi risaletine iman etmekti.

Belki mesele şöyle genelleştirilebilir: Yaptıklarının ne kadarı kendi iradesiyle, ne kadarı Allah'ın iradesiyle gerçekleşmiştir? Kendi iradesiyle yaptıklarının zekasından, bilgisinden, aklından kaynaklandığını iddia edebiliriz. Ancak bunların tam olarak yetişmediği yerlerin olacağını/olduğunu, bazı durumlarda yanlış yaptığını da kabul edebiliriz.

Bu konu herkes için herhalde geçerli. Aslında insanların ne kadar irade sahibi oldukları da bu meyanda konuşulabilir.

Ancak onun durumunda ilahi irade biraz daha belirgin. Biz vahiyle vahiy aldığımızı düşünmüyoruz. Onun durumunda ise yaptıklarının hangi kaynaktan geldiğine karar vermek de zor. Fiil ve sözlerinin ne kadarı ilahî menba'dan, ne kadarı şahsî aklından kaynaklanıyordu? İnanmayanlar tabii ki hepsinin kendi aklından kaynaklandığını düşünüyordu, hala öyle düşünüyorlar. *Hepsini kendi uydurdu* diyenler böyle. Bunun tam tersi de, onun bütün fiillerinin ilahî kaynaklı olması. Bazı müslümanlar buna inanıyor olabilir ancak bildiğimiz kadarıyla, yanlış yapan bir kul olarak, tüm fiillerinin ilahî kaynaklı olduğunu kendisi de, etrafındakiler de düşünmüyordu. İkisi arasında bir yerdeydiler.

Şimdi, vahyin onun için bir *olay* olduğunu kabul edebiliriz. Bu olay başka kimseye izah edemeyeceği cinsten bir olay olabilir. Ancak yine de vahyi *anlayışının* veya vahye *teslim oluşunun* kendi iradesinden kaynaklandığını düşünebiliriz. Bunun üzerine, vahyin ona haber vermediği durumlarda, kendi aklıyla hareket ettiğini ancak bunlarda da bir *teslimiyet* takip ettiğini ve *rasyonel* bir insan gibi değil, Allah'a teslim olan ve iradesini onun iradesine bağlayan bir insan tavrıyla düşündüğünü söyleyebiliriz. Burada sadece iki ihtimal yok zaten.

Ancak bu yine herşeyin Allah'ın takdiriyle olduğu anlamına gelmiyor mu? Onu serbest bıraktığı yerlerde de ilahi takdirin öyle tecelli ettiğini görmüyor muyuz?

Bunu söyleyebiliriz, evet. Bununla beraber bu onun ilahi irade elindeki, tabiri caizse bir piyon gibi davrandığını değil, ilahi iradenin çizdiği yolda kendi ayaklarıyla yürüdüğü anlamına gelir.

Burada başka bir mesele ortaya çıkıyor: O yol herkese açık mı? O yolda başkası yürüseydi, o da peygamber olabilir miydi? Allah ona da vahiy gönderir miydi?

Hmm. Herkesin o yola giremeyeceğini, onun *nebilerin mührü* olduğunu kabul ediyoruz. Belki yol doğru bir analogi olmadı. Belki nehir ve kayık demeliyiz, belki onu o nehre düşüren bir şelaleydi ve onu risalet yoluna sevkeden tercihler elinde değildi. Kesbî bir ilim veya fazilet sonucu ulaşılmış bir yer değildi. Bununla beraber nehrin her an hızlı aktığını ve kayığı sadece nehrin yönlendirdiğini düşünmüyoruz, bazı yerlerde durgun ve oralarda kendi iradesiyle kürek çektiğini söyleyebiliriz.